

2 Meer gras, minder gewas

Wijk Oosterwold ontwikkelt zich snel

2 Demovelden succesvol

Robustere bioaardappel op de agenda

3 Nieuw: Stichting Hemus

Voor integratie landbouw en natuur

3 Experiment strokenteelt

Eerste ervaringen positief

4 Resultaten 2017-2018

Beste bedrijfsresultaat ooit

KERNFUNCTIES

De formule van ERF werkt

Partner, producent en pionier

ERF is een bijzonder biologisch landbouwbedrijf. Het combineert korter of langer beheer van gronden die zijn gereserveerd voor stadsuitbreiding met duurzame voedselproductie en ontwikkeling van de biologische sector. 'We bewijzen al ruim twintig jaar dat onze formule werkt.'

Exploitatie Reservegronden Flevoland heet ERF BV voluit. Het bedrijf is in 1996 opgericht als een gezamenlijk initiatief van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP), gemeentes en provincie Flevoland. Met als doel om tegen lage maatschappelijke kosten de ontwikkeling van Flevoland mogelijk te maken. Op de gronden die ERF beheert, teelt het bedrijf biologische akker- en tuinbouwgewassen. De formule werkt. Dankzij de oprichting van ERF heeft de ontwikkeling van steden en infrastructuur de afgelopen twee decennia plaats kunnen vinden zoals de bedoeling was. De constructie werpt ook haar vruchten af bij de ontwikkeling van de eerste fase van de wijk Oosterwold in Almere. Daarin komt 400 hectare beschikbaar voor woningbouw. Omdat de grond die ERF beheert op afroep beschikbaar is, kunnen particulieren losse kavels kopen om een huis te bouwen met ruimte voor natuur en landbouw. 'Uit een perceel van een gewone boer neem je niet zomaar een hap van duizend vierkante meter, maar bij ons kan dat dus wel', vertelt Jaco Burgers van ERF.

Flexibel

Met het flexibele beheer voorkomt ERF kostbare grondspeculatie en faciliteert het bedrijf een soepele gebiedsontwikkeling voor overheden en andere betrokkenen. Burgers: 'Gemeenten en de provincie hoeven dankzij ons geen projectontwikkelaars of boeren uit te kopen voor stadsuitbreiding.'

ERF heeft één aandeelhouder, de Stichting Beheer en Exploitatie Reservegronden Flevoland. Het stichtingsbestuur houdt zich onder meer bezig met de strategische ontwikkeling van de bedrijfsvoering.

ERF startte in 1997 met het beheer van 3.800 hectare, merendeels gronden van de RIJP die het als landbouwgrond in cultuur had gebracht. 'De helft daarvan was feitelijk biologisch, omdat er nog nooit met bestrijdingsmiddelen of kunstmest was gewerkt', aldus Burgers. Tegenwoordig beheert ERF bijna 2.000 hectare biologisch gecertificeerde grond, vooral aan de randen van Almere, Lelystad en Zeewolde. De grond is grotendeels eigendom van het Rijksvastgoedbedrijf. Daarnaast pacht ERF gronden van Het Flevo-landschap, Staatsbosbeheer en de provincie Flevoland.

ERF draagt ook bij aan de ontwikkeling van de bioketen

Alle grond is op ieder gewenst moment beschikbaar voor de eigenaren of nieuwe gebruiker. En dat gaat dus heel goed samen met biologische landbouw. 'We gebruiken een ruime vruchtwisseling en werken met een duurzame bedrijfsvoering. Onze gronden krijgen, ook voor biologische begrippen, veel rust met het inzaaien van grasklaver of luzerne. Verder hebben we veel aandacht voor de bodemstructuur. Tijdens het bewerken van het land proberen we de structuur ook zo min mogelijk te beschadigen, bijvoorbeeld door rupsbanden te gebruiken. Gronden die we weer moeten opleveren zijn zo altijd schoon en vruchtbaar.' Op deze manier heeft ERF al heel wat jaren grote volumes biologische producten kunnen leveren voor consumenten in Nederland en Europa. Het bedrijf

heeft daardoor een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de biologische keten. Zowel telers als handelaren en verwerkende industrie hebben daar profijt van. Voor de verwerkende industrie is de omvang van ERF een pré. 'Zij doen graag zaken met partijen die grotere volumes in korte tijd kunnen leveren. Dat is een van de redenen waarom we bijvoorbeeld een paar geleden zijn begonnen met spruiten telen', aldus Burgers.

Kennisdeling

Provincie Flevoland is landelijk koploper op het gebied van biologische landbouw en heeft aansprekende ambities in het landbouwbeleid. ERF draagt daar via grootschalige bioteelt aan bij en door de ruime aandacht voor het ontwikkelen en delen van kennis. 'Met elkaar werken we aan een landbouw van de toekomst waarin meer biodiversiteit een belangrijke rol speelt. We experimenteren met nieuwe technieken en teeltsystemen, werken mee aan wetenschappelijk onderzoek en organiseren excursies op ons bedrijf', vertelt Burgers.

ERF zet zich op dit gebied vooral in door met biologische en gangbare partners te werken aan de integratie van landbouw en natuur, met als eerste stap een praktijkperceel met strokenteelt. 'Ook hebben we bijvoorbeeld aan de basis gestaan van de BioAcademy. Dit is een nieuw platform dat het cursus- en trainingsaanbod in de biosector bundelt en de aanbieders van deze kennis ondersteunt met de doorontwikkeling daarvan. Alle aanbieders van deze kennis gaan hierdoor meer met elkaar samenwerken en kunnen daardoor beter zorgen dat telers, handel, nieuwkomers en aanbieders elkaars sparringpartner worden en kennis met elkaar gaan delen.'

Meer gras, minder gewas

Oosterwold kan zich snel ontwikkelen

De ontwikkeling van de stadsuitbreidingswijk Oosterwold in Almere gaat snel. Zo snel dat ERF er nu vooral gras inzaait voor behoud van bodem en groen.

Oosterwold is een groen, agrarisch gebied tussen Almere en Zeewolde. De wijk ontwikkelt zich organisch. Kopers mogen er een kavel naar keuze uitzoeken. Wel moeten de nieuwe bewoners samen de wegen, paden, het groen, waterpartijen en openbare ruimte aanleggen en inrichten; uniek in Nederland. ERF beheert de grond en is contactpersoon als het over de bodem gaat. Bijvoorbeeld als bewoners bodemonderzoek uit willen laten voeren. De woningbouw gaat sneller dan verwacht. 'Maar doordat we op ieder moment de gronden kunnen overdragen, kan de

wijk zich wel zo snel ontwikkelen', licht Roy Michielsen van ERF toe.

Voordelen gras-klaver

De ervaring heeft geleerd dat er nog enige tijd zit tussen de optie op een kavel en de feitelijke levering. Sinds 2017-2018 zaait ERF percelen waar gronduitgifte is te verwachten in met een gras-klavermengsel. 'Dat is niet alleen voor ons praktischer maar heeft ook andere voordelen', zegt Michielsen. 'Het onderdrukt het opkomen van onkruiden en het ziet er aantrekkelijker uit omdat de bodem groen blijft. Daarnaast behoudt de bodem zijn draagkracht; je kunt er overheen rijden indien nodig. Verder legt gras-klaverteelt wat stikstof vast in de bodem en verbetert het de bodemstructuur. We maaien het gras trouwens ook zo nodig.' Alles om bewoners een goede start te kunnen

laten maken met landbouw en natuur op hun nieuwe stek. Door de grote belangstelling voor de wijk zaait en oogst ERF nog maar gewassen op 10 procent van de oorspronkelijke 400 hectare reservegronden.

Biologisch certificaat

Ondertussen is alle grond in Oosterwold dankzij het jarenlange beheer

van ERF biologisch gecertificeerd.

Michielsen: 'Nieuwe bewoners kunnen, als ze dat willen, dit certificaat overnemen. Dat kan zeker interessant zijn, want naast het bouwen van een huis worden ze ook geacht iets te doen aan natuurontwikkeling en stadslandbouw, al dan niet commercieel. Denk aan een wijngaard, voedselbos, boomkwekerij of een gezamenlijke grote voedseltuin.'

TEELT

Demovelden succesvol

'Robuustere bioaardappel op de agenda gekregen'

Bestrijding van de aardappelziekte phytophthora blijft voor biologische bedrijven een lastige zaak. ERF legde in 2017 een demonstratieveld aan met jaarlijks zo'n twintig biologische aardappelrassen. Het bracht onderzoek en veranderingen in de keten op gang en bevordert kennisdeling.

Convenant

'Er zijn wel biologische aardappels die minder gevoelig zijn voor phytophthora', vertelt ERF-directeur Jaco Burgers. 'Maar je krijgt ze nauwelijks verkocht. De rassen zijn te onbekend, minder mooi of smaken iets anders.' In 2016, een groot phytophthorajaar, nam ERF daarom mede het initiatief tot een convenant met kwekers, boeren, verpakkers en retailers. Doel: in 2020 louter robuuste biologische aardappels telen. Burgers: 'Er kwam echter geen geld voor onderzoek. Daarom hebben we in 2017 maar zelf een demoveld aangelegd met alle mindergevoelige aardappels waar pootgoed van beschikbaar was, in totaal 21 rassen. Zo konden we in ieder geval zelf vergelijken en ervaring opdoen.' Uiteindelijk kwam wetenschappelijk onderzoek alsnog van de grond, met

het project BioImpuls onder leiding van Wageningen University & Research. Daarvoor werd ook in Noord-Nederland en in het zuidwesten een proefveld aangelegd.

Toekomst sector

Vanuit BioImpuls komen nu twee keer per jaar onderzoekers, kleine en grote veredelingsbedrijven en studieclubs bij het ERF-demoveld kijken. 'Het is geen officiële praktijkproef, al houden BioImpuls en brancheorganisatie BioNext wel gegevens bij', vertelt Burgers. 'Maar we hopen dat die proef er uiteindelijk wel komt, voor de toekomst van de sector.'

Breder dan phytophthora

Op basis van de resultaten van de eerste twee teeltseizoenen met nieuwe rassen kan Burgers nog geen uitspraken doen over beloftevolle rassen. 'De teeltomstandigheden in 2017 en 2018 verschilden nogal. En phytophthoraresistentie is één, robuust wil zeggen dat een ras ook goed bestand is tegen bijvoorbeeld grote droogte, hitte, of zeer natte omstandigheden. Gelukkig erkennen kwekers inmiddels dat ze breder dan phytophthoraresistentie moeten kijken. Ook dat is winst', aldus Burgers.

Is strokenteelt de toekomst?

Het werkt, om de paar meter een ander gewas

In het teeltseizoen 2017-2018 is ERF gestart met strokenteelt op een kavel van 50 hectare, om ervaring op te doen met het op natuurlijke wijze verminderen van de druk van ziekten en plagen en het verbeteren van biodiversiteit. De eerste ervaringen zijn positief.

‘We kijken constant hoe we ons teeltsysteem kunnen verbeteren’, vertelt stafmedewerker Roy Michielsen van ERF. ‘Sinds 2014 onderzoeken we al met Het Flevo-landschap de integratie van landbouw en natuur, in het kader van de ontwikkeling van het project Noorderwold-Eemvallei, aan de oostkant van Almere. Op zoek naar vormen die passen bij onze bedrijfsvoering, kwamen we op strokenteelt. We wilden dat het met onze huidige machines kon en geen extra geld kostte.’

Verschillende strookbreedtes

In 2017 startte ERF een praktijkproef met Wageningen University & Research.

Michielsen: ‘Volgens de literatuur zijn stroken van 3 meter ideaal; dan verhoogt het de opbrengsten. Maar voor onze machines is 6 meter het minimum. Bovendien streven wij vooral naar een stabielere opbrengst en minder last van ziektes en plagen. Voor de proef hebben we daarom geëxperimenteerd met strookbreedtes van 6, 12 en 24 meter, en controlestroken van 48 meter breed. Daar werd een 1:6-bouwplan ingezaaid van spinazie, bloemkool, aardappel, wortel en twee keer grasklaver.’

Praktisch

Medewerkers waren in eerste instantie sceptisch over de grootschalige praktijkproef, vertelt Michielsen. Werkt het wel praktisch en efficiënt? ‘In de voorbereiding heeft het best even tijd gekost. Maar toen er eenmaal gezaaid was en we moesten bewerken, bleek het allemaal erg mee te vallen. De medewerkers werden enthousiast, het werk op zo’n veld was leuk, met de toepassing van gps goed te doen, en het kostte geen extra tijd. Bovendien waren de uitkomsten erg interessant.’

Resultaten

Twee seizoenen is te kort om harde conclusies te verbinden aan de proef. In 2018 was phytophthora bijvoorbeeld nauwelijks een issue, in tegenstelling tot 2017. Dat jaar liet wel zien dat bij smalle stroken de verspreiding van de ziekte langzamer ging. Het effect op de biodiversiteit is gemeten aan de hand van aantallen torren en loopkevers in de bloemkoolstroken. Michielsen: ‘In smallere stroken vonden we meer kevers dan in bredere. Tijdens

de oogst weken ze tijdelijk uit naar de strook ernaast, en keerden daarna snel terug. Dat kon vanwege de kleine afstanden. De grasklaverstroken bieden daarnaast een winterbuffer, veel meer dan braakliggend land.’ De proef loopt op dit perceel nog een jaar door, met bonen in plaats van spinazie in het bouwplan. Daarna wordt het proefperceel omgevormd tot natuur, zoals gepland. ‘We willen dan op een volgende locatie voortbouwen op onze ervaringen.’

Pionieren in de integratie van landbouw en natuur

Het symposium ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van ERF, ‘Pionieren in de integratie van natuur en landbouw’, heeft geleid tot de oprichting van Stichting Hemus. Die legt zich toe op de ontwikkeling en verspreiding van praktijkkennis over natuurinclusieve landbouw.

‘Op het symposium bleek dat onze ideeën over de integratie van natuur en landbouw breder gedragen werden’, vertelt Jaco Burgers van ERF. Een gezonde, duurzame landbouw vraagt veerkrachtiger en weerbaarder landbouwsystemen. Die ontstaan door samen te werken met natuur en landschap en te erkennen dat landbouw, natuur en landschap van elkaar afhankelijk zijn. ‘We denken dat dit bedrijfseconomisch uit moet kunnen’, zegt Burgers, ‘maar er hoort wel een ander businessmodel bij.’ De vorig jaar opgerichte Stichting Hemus heeft een plan gemaakt om in de praktijk te gaan experimenteren met de geïntegreerde ontwikkeling van

landbouw en natuur met biologische landbouw als uitgangspunt. Doel is de opgedane kennis in het vergroten van de biodiversiteit bij elkaar te brengen en te verspreiden onder boeren, natuurbeheerders, beleidsmakers, ketenpartijen en andere belanghebbenden. Hiervoor wil Hemus gronden gaan verwerven om deze samen

Onze ideeën worden breed gedragen

met anderen te kunnen exploiteren. Burgers: ‘Iedereen kan dan bij Hemus komen ontdekken wat de integratie

betekent voor de boer en de bedrijfsvoering, qua teelt, economie en ecologie.’ De naam van de stichting verwijst naar de oude naam voor de rivier de Eem en het Noorderwold-Eemvalleigebied. ERF werkt daar samen met Het Flevo-landschap en de provincie Flevoland aan de integratie van landbouw en natuur.

Beste bedrijfsresultaat ooit

ERF-directeur Jaco Burgers licht toe

‘Ondanks een natte herfst hebben we afgelopen seizoen het beste bedrijfsresultaat ooit behaald’, zegt ERF-directeur Jaco Burgers. ‘De inzet van de medewerkers en de diversiteit in onze gewassen zijn daar een belangrijke reden voor.’ Het was een moeilijk jaar voor de spruiten en aardappelen, maar toch haalde ERF bijna de opbrengsten die waren ingeschat. Door het weer viel de oogst van de rode bieten, spinazie en pastinaak tegen, maar de bonen, erwten en peterselie gaven juist weer meer opbrengst dan verwacht. Bovendien was de kwaliteit van de geoogste producten prima. De productgebonden kosten van de rode bieten, de spruiten en de aardappelen vielen mee.

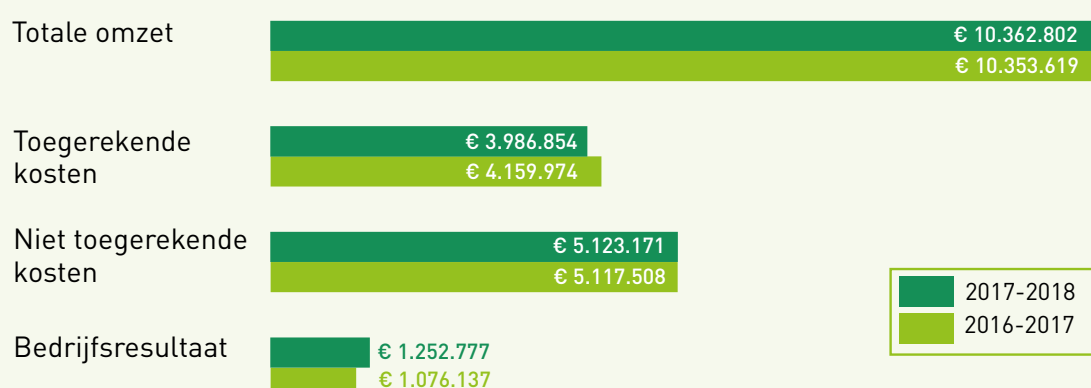
ERF investeerde net als andere jaren in het behoud en het verbeteren van de bodemkwaliteit. ‘Ondanks een toename

in intensievere groentegewassen blijven we zoveel mogelijk tweejaarlijks luzerne telen voor het verbeteren van de bodemkwaliteit’, zegt Bergers. ‘Het aandeel vaste mest is afgelopen jaar ook weer iets toegenomen. Voor de belangrijke onkruidbestrijding zoeken we continu naar mogelijkheden om dat beter en goedkoper te doen, onder meer door slim te plannen met verschillende bewerkingen in mechanische onkruidbestrijding.’

We blijven tweejaarlijks luzerne telen voor een betere bodemkwaliteit

RESULTAAT IN CIJFERS

Bedrijfsresultaten 2017-2018

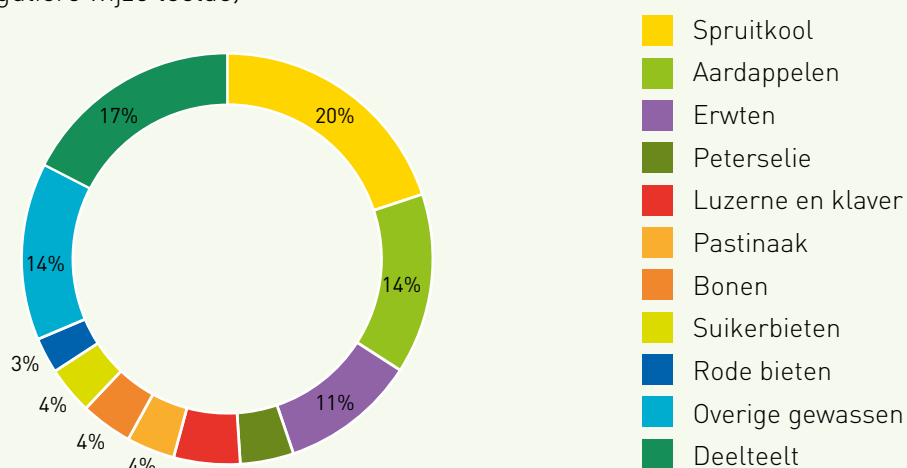

ERF in 2017-2018

10,3 miljoen euro omzet
1.745 hectare grond tijdelijk in biologisch beheer
18 verschillende gewassen
9 vaste medewerkers
7 bedrijfslocaties in Flevoland

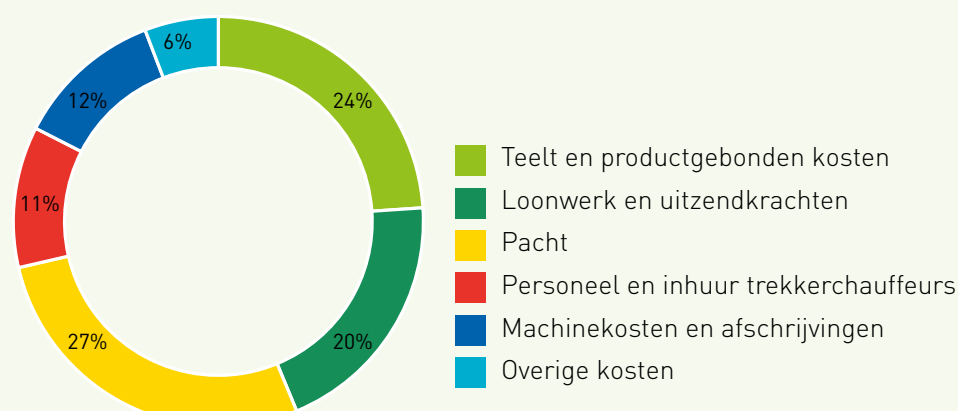
Opbrengsten akkerbouw 2017-2018

(als percentage van de omzet, inclusief de gewassen die Convention op reguliere wijze teelde)

Kosten 2017-2018

(als percentage van de omzet, inclusief de kosten die Convention maakte)

COLOFON

Dit is een uitgave van ERF BV, Lelystad.

Tekst, vormgeving en productie | Communicatiebureau De Lynx, Wageningen

Fotografie | Biologisch Netwerk, Dick Boschloo, ERF, Het Flevo-landschap, Koos in 't Hout
 April 2019

CONTACT

Kantoor: Bronsweg 22c,
 8222 RB Lelystad
 T: 0320 231 017
 E: mail@erfbv.nl
 I: www.erfbv.nl

